

LAUSUNTO
9.4.2015

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
Valvontaosasto ja Elintarvikehygieniayksikkö
Ylitarkastaja Marina Häggman

Asia: **Lausuntopyyntö: Valvontatietojen julkistamisjärjestelmän ohjeluonnos**
Viite: Evira/1627/0004/2015

Elintarviketeollisuusliitto ry (ETL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Elintarviketurvallisuusvirasto Eviralle (Evira) koskien valvontatietojen julkistamisjärjestelmää.

ETL pitää elintarvikealan viranomaisvalvontaa tärkeänä ja hyväksyy valvontaraporttien julkaisemisen. Uudet, hyvät elintarvikevalvonnan ohjeet uudistavat valvontaa ja kehittävät myös yritysten omia sisäisiä tarkastuksia. Oiva-projektin merkittävimmät hyödyt ovat mm.

- valvonta yhdenmukaistuu maan eri osissa
- valvontaohjeiden uudistaminen
- valmisteluprosessin aikana toimintamallit ovat kehittyneet
- valtavasti oppimista on tapahtunut sekä viranomaispuolella että elinkeinon piirissä
- merkittävä investointi Evirassa koko elintarvikevalvonnan uudistamiseksi
- valvontaan liittyvien IT-järjestelmien ja raporttien julkaistavan uudistaminen
- valvoja on koulutettu, myös elinkeinolle on järjestetty sidosryhmätilaisuuksia

Ammattitaitoista valvontaa tarvitaan, jotta alan hyvä elintarvikelainsäädännön noudattamisen taso säilyy, toimijat pystyvät vastaamaan elintarviketurvallisuudesta ja saavat tarvittaessa viranomaisilta neuvontaa. Elintarvikealan elinkeinon ja elintarviketurvallisuuden kannalta on tärkeää, että mahdolliset piittaamattomat toimijat huomataan ajoissa. Valmisteilla olevan järjestelmän keskeinen ongelma on kuitenkin Eviran määräämä tuloksen muodostumistapa, jossa ei ole otettu huomioon elinkeinon sidosryhmien toistuvaa ja selkeää palautetta.

Luonnoksen perusteella on vaikeaa arvioida järjestelmän toimivuutta käytännössä. Ohjeluonnoksesta puuttuu eräitä olennaisia asioita kuten esim.

- valvontatuloksen muodostumistapa
- viranomaisvalvontaan liittyvä toimijan neuvonta sekä ohjaus (EL 6 § ja 53 §)
- toimijan ja valvojan välisen keskustelun ja luottamuksen rakentaminen
- valvontatiheys
- muutosten vaikutus toimijoilta perittäviin valvontamaksuihin
- oikeusturva ja vastuukysymykset, jos media nostaa yksittäisen epäolennaisen epäkohdan julkisuuteen ja yrityksen toiminta kärsii kuluttajien välttämiskäyttäytymisestä johtuvasta myynnin menetyksestä.

Elintarvikevalvontaa ei ole tarkoitus tiukentaa

ETL on tutustunut luonnokseen ja on aikaisempaa enemmän huolissaan Eviran esittämistä valvontajärjestelmän julkaisutavoista ja neuvonnan puuttumisesta. Elintarvikelain valmistelun yhteydessä ei ole mainittu, että elintarvikevalvontaa tulisi lisätä tai tiukentaa. Viranomaistoiminnan avoimuutta ja kuluttajien tiedonsaantia on haluttu parantaa.

Elintarvikelainsäädännön noudattamisessa esiintyvien epäkohtien korjaamisen varmistamiseksi on valvojalla aina ollut velvoite käyttää kehotuksia, uusintatarkastuksia ja pakkokeinoja. Onko näitä käytetty riittävästi? Onko julkaisujärjestelmän nykymuotoon päädytty osin siksi, että valvojat eivät ole riittävästi käyttäneet edellä mainittuja keinoja valvonnan vaikuttavuuden parantamiseksi?

Ainutlaatuinen malli koko EU:ssa

Eviran määräämä esitetty julkaisutapa on osin edistysellinen, mutta osin myös poikkeuksellinen etenkin elintarviketeollisuuden valvontatulosten julkaisun suhteen. Kuluttajalle riittänee usein tieto, että toimija kuuluu valvonnan piiriin ja milloin viimeisin valvontatarkastus on suoritettu. Julkisuuslaki **ei** velvoita viranomaisia aktiivisesti julkistamaan tietoja. Eviran kehittämä malli on ainutlaatuinen kokeilu tässä mittakaavassa, sillä missään muussa EU-maassa ei tietääksemme ole vastaavaa julkaisujärjestelmää eli

- business to business (BtoB) elintarvikevalvonnassa
- tulos ilmoitetaan myönteisesti 😊
- tulos muodostuu heikoimman arvosana mukaan

Vain epäkohdat olennaisia

Oleennaista on kysyä, miksi Evira haluaa nostaa systemaattisesti esille erityisesti **heikoimmat valvontatulokset julkisuuteen**? Luonnoksesta ei käy ilmi ollaanko tuloksen julkaisutapaa muuttamassa, sillä tämä kohta puuttuu luonnoksesta. Valvontaraportteja julkaistaan vuosittain yli 30 000 kpl ja julkaistu tulos perustuu nyt aina havaittuun epäkohtaan. Evira profiloituu epäkohtien julkaisijaksi yhä selkeämmin. Eviran omissakin tutkimuksissa julkaisutapaa on pidetty selkeänä, mutta epäselvänä.

ETL on esittänyt eri yhteyksissä jo vuosien ajan kuten useat muutkin elintarvikealan toimijajärjestöt, että heikoimman arvosanan käytöstä tulee luopua. Tarkastettujen asiakokonaisuuksien ilmoittaminen on hyvä ja selkeä malli.

Etenkin suurissa yrityksissä, joissa yksikkökoko koko on suuri ja valvottavia neliötä satoja, huoli julkisuuden vaikutuksista on todellinen. Osassa yrityksiä valvojat ovat koko ajan paikalla ja havainnoivat toimintaa on-line eli valvonta on jatkuvaa. Toimijan kannalta paikallisesti hoidetut kehotukset, uusintatarkastukset ja jopa pakkokeinot voivat olla järkevämpi ja toivotumpi tapa hoitaa epäkohdat kuntoon. Negatiivinen julkisuus ja otsikoihin joutuminen mediassa ovat yritysten näkökulmasta aina vakavia ja hallitsemattomia tilanteita (vrt. lörtsy-keskustelu somessa). On kaikin keinoin estettävä, että tähän ei joudu puolivahingossa yksikään suomalainen elintarvikealan toimija.

Epäselväksi jää miten tositilanteissa puretaan negatiivisen julkisen viestinnän kierre. Osa tilanteista on toimijasta johtuvia ja osa voi olla tahattomia. Jos todetaan todellinen terveysriski ja joudutaan toteuttamaan pakkotoimia esim. epidemian vuoksi, niin toimijan tulisi voida jatkaa toimintaa normaalisti, kun epäkohdat on korjattu. Ravintolan nimen voi vaihtaa, mutta bränditalot voivat kärsiä negatiivisesta viestinnästä pitkään. Palautuuko toimijan maine uudella raportilla julkaisujärjestelmässä?

Hyvä elintarviketurvallisuus ja luottamus

Elintarviketeollisuus on Suomessa hyvin perillä elintarviketurvallisuuden hallintatavoista ja toimii vastuullisesti. Kaikki elintarvikealan asiantuntijat tietävät, että elintarviketur-

vallisuus on Suomessa hyvä. Tämä on todettu myös MMM:n Elintarviketurvallisuusraportissa 2013.

MMM:n Elintarviketurvallisuusjohtaja Veli-Mikko Niemen eräässä esityksessä on mainittu seuraavat tekijät, jotka kuvaavat elintarviketurvallisuuden osatekijöitä Suomessa:

- zoonoottisten patogeeneiden aiheuttamien epidemioiden taso EU:n matalimpia
- kontaminanttipitoisuudet matalia
- eläinlääkkeiden käyttö tarkassa seurannassa
- elintarviketurvallisuuden vahvuuksia ovat: pieni maa, toimijat tunnetaan, luottamustaso hyvä, tilakoot suhteellisen pieniä ja laajalla alalla, vienti ja tuonti vähäistä.

Koska elintarviketurvallisuus on Suomessa hyvä, niin mikä on Eviran motiivi nostaa vain epäkohdat julkisuuteen esille? Viranomaistiedotteet ja –raportit ruokkivat mediaa ja negatiiviset otsikot vaan myyvät paremmin. On harhaanjohtavaa ylläpitää vain epäkohtiin perustuvaa elintarviketurvallisuuteen liittyvää viestintää tässä maassa. Miten Evira voisi lisätä myönteistä viestintää elintarvikkeista ja elintarvikealasta?

Suhteellisuusperiaate

Kyseessä oleva julkaisujärjestelmä, jossa julkisuuteen annettu raportti toimii myös tiedotteena yrityksen toiminnasta, ei ole suhteellisuusperiaatteen mukainen eikä alin taso, jolla aikaansaadaan tarvittava vaikutus. Kun viranomaisen julkistaa raportteja aktiivisesti ja toivoo sen johtavan muutoksiin asiakaskäyttäytymisessä ja markkinatilanteessa (eri toimijat, kotimainen vs tuontituote), pitää ETL viranomaistoimia ylimitoitettuna. Alinta tasoa vastaavat menettelyt ovat nähdäksemme ammattitaitoiset tarkastukset, kehityskohteiden kertominen, elintarvikemääräyksiin liittyvä ohjaus ja neuvonta, korjauskehoitus, uusintatarkastus ja määräys. Myös julkinen raportti, joka kertoo milloin valvontatarkastus on tehty ja mitkä asiakokonaisuuksia on tarkastettu, on hyväksyttävä tapa.

Hallintolain (2003/434) 2 luvun 6 §:ssä (hyvän hallinnon perusteet) todetaan, että viranomaisten toimien tulee olla oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Hallintolain taustalla olevassa hallituksen esityksessä (s. 55) todetaan, että ”*viranomaisten harkintavaltaa ohjaaviin oikeusperiaatteisiin kuuluu myös suhteellisuusperiaate. Käytännössä suhteellisuusperiaate edellyttää, että viranomaisen mitoittaa toimintansa alimmalle sellaiselle tasolle, jolla saadaan aikaan tarvittava vaikutus*”. Suhteellisuusperiaatteella on tärkeä merkitys erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa viranomaisen joutuu harkitsemaan hallinnon asiakkaan kannalta epäedullisia oikeudellisia seuraamuksia. Tällaisia esiintyy usein erityyppisessä valvontatoiminnassa, kuten työsuojelu- ja rakennusvalvonnassa. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti toimen on oltava tarpeellinen ja välttämätön asetetun tavoitteen saavuttamiseksi”.

Yritysten oikeusturva ja tasapuolisuus

ETL:n jäsenyritysten mukaan nykymuotoinen julkaisujärjestelmä voi heikentää heidän oikeusturvaansa. Arvioinnin perustuminen heikoimpaan arvosanaan ja byrokraattinen järjestelmä, jossa pienenkin asiavirheen korjaaminen raporttiin on monopolivinen prosessi, ei edesauta suomalaista elintarviketeollisuutta pärjäämään kiristyvässä kilpailutilanteessa. Jos tähän yhdistyy hallitsematon julkinen kohu, voi seurauksena olla tauloudellisia tappioita ja maineen menetys. Tuleeko valvonnasta kotimaassa toimimiseen liittyvä elintarviketurvallisuusuhka, jota pitää valvoa?

Vastaava maineenmenetysriski ei kohdistu ulkomailla valmistettuihin elintarvikkeisiin. Kuluttajalla ei ole mahdollisuutta nähdä tuontielintarvikkeita valmistavien yritysten vastaavia valvontatuloksia esim. Kiinasta, Intiasta, Puolasta, Virosta tai Saksasta. Kuluttaja saattaa tulla harhaanjohtetuksi tuontituotteen yrityksen taustojen suhteen. Järjestelmä ei ole tasapuolinen kaikkia markkinoilla olevia elintarvikkeita kohtaan ja saattaa jopa suosia elintarviketuontia.

ETL vaatii, että julkisuuteen liittyvä maineuhkaelementti tulee poistaa elintarviketeollisuuteen liittyvästä Oiva-raportoinnista.

Jos valvonnan vaikuttavuutta on edelleen tarve parantaa, niin tulee panostaa muihin tekijöihin kuten valvojien elintarvikealan koulutukseen, elintarvikealan toimijoiden tuntemiseen, kehoitukseen ja uusintatarkastuksiin sekä lievempien pakkokeinojen käyttöön unohtamatta ohjausta ja neuvottelutaitoja.

1 Yleistä elintarvikevalvontatietojen julkistamisesta

Hyvä, että lausunnolla oleva perusohje on tehty nyt. Tätä olisi tarvittu jo projektin alkuvaiheessa muutamia vuosia sitten.

Ensimmäinen kappale

Ensimmäisen kappaleen loppuun esitetään lisättäväksi lause: *EU-lainsäädäntö ei edellytä jäsenmailta vastaavia järjestelmiä ja tämä järjestelmä perustuu kansalliseen elintarvikelakiin.*

Sivu 2, viimeinen kappale

”Oiva-järjestelmän käyttöönoton yhteydessä on tarkoitus siirtyä aikaisemmasta laajasta, mutta harvemmin tapahtuvasta elintarvikehuoneiston tarkastamisesta nopeampiin, hieman useammin tapahtuviin riskiperusteisiin tarkastuksiin.”

Yhdistettynä kohtaan sivulla 3 ensimmäinen kappale

”Tarkastuskäynnit ovat valvontasuunnitelman mukaisia maksullisia tarkastuksia, jotka pääsääntöisesti tehdään ennalta ilmoittamatta.”

ETL katsoo, että valvontakertoja ei tule lisätä etenkään, jos matkat ovat pitkä ja siirtymiseen menee enemmän aikaa kuin itse tarkastukseen. ETL ehdottaa, että ainakin erityisosaamista vaatia tarkastuksia tehtäessä tulee yritykselle ilmoittaa etukäteen ainakin kaksi päivää aikaisemmin. Jatkossa tullaan aikaisempaa enemmän tarkastamaan juuri erityisosaamista vaativia asiakokonaisuuksia. Elintarviketeollisuudessa prosessiolosuhteilla ja niiden hallinnalla, on yleensä isompi merkitys elintarviketurvallisuuden kannalta kun siivousvälinetilan tarkastuksella.

Toki tiedostetaan ennalta ilmoittamattomien tarkastusten tarve, mutta jos tarkastuskerrat lisääntyvät ja suurin osa niistä on ilmoittamattomia, niin useamman ihmisen aikataulut sotkeutuvat kohtuuttoman monta kertaa vuodessa. Toimija maksaa tarkastuksista, joten on toivottavaa, että niistä on myös hyötyä ja valvoja ehtii paneutumaan toimijan erityiskysymyksiin. Myös läsnäolovaatimus on toimijalle hallinnollinen kustannus

Pienemmän toimijan näkökulma:

"Tarkastuksen ennalta ilmoittamattomuus johtaa siihen, ettei välttämättä ole tarkastukseen kuuluva henkilö kuten vastaava työnjohtaja ja laaturpäällikkö paikalla. Aiheuttaa turhaa sähläystä tuotantolaitoksessa. Menee molemmilta aikaa hukkaan kun esim. pakkausmerkintäasioita tai näytteidenottoa vain tietyt henkilöt yrityksessä osaavat hoitaa. Tarkastuksen pilkkominen sitoo myös suhteettoman paljon resursseja. Kahdeksan viranomaistarkastusta/tuotantolaitos + laatujärjestelmäauditoinnit + kaupan tekemät tarkastukset eli näihin kuluu kohta yhden ihmisen työpanos tarkastuskäynteineen, jälkihoitoinen ja raportointineen. Ja kustannukset maksaa yrittäjä. Ja siitä huolimatta tuotantolaitos vastaa tuotteen laadusta!"

s. 2, toinen kappale

Ohjeessa todetaan, että "~~Julkistamisen myötä elintarvikealan yrityksille avautuu mahdollisuus kertoa kuluttajille vaatimustenmukaisuudesta~~".

ETL ehdottaa lauseen poistamista, koska antaa sen käsityksen, että "vain viranomaisen voi varmistaa tuoteturvallisuuden". Tämä voi lisätä kuluttajien epäluuloa toimijoita kohtaan ja nimenomaan kotimaisia toimijoita kohtaan. On toimijan velvollisuus omalla toiminnalla vakuuttaa kuluttajan siitä, että toimitaan oikein. Kuluttaja voi tarkistaa toimijan laatusertifikaatit, vastuullisuusraportoinnin, todeta omin aistein tuotteiden laadusta tai muusta toimijan kuluttajille antamasta informaatiosta. Kuluttajien on pystyttävä luottamaan suomalaisen toimijan toimintaan ilman, että viranomaisen antaa tarkastuksen heikoimpaan arvosanaa perustuvan julkisen arvion toiminnasta.

Ministeriön edustaja on sidosryhmäkokouksissa kertonut, että Oiva-arvointitulokset ovat Eviran kädenpuristus elinkeinolle ja toimijoille keino osoittaa, että tuoteturvallisuus on kunnossa. Tähän kädenpuristukseen lienee hyvin harva toimija vastannut. Tarjonta ja kysyntä eivät kohtaa julkaisemista koskevassa kysymyksessä.

Edellytetäänkö muilta toimialoilta, että toimijoiden on todennettava kuluttajille noudattavansa lainsäädäntöä? Tietääksemme ei, sillä säädösten noudattaminen lienee perusoletus. Rakennetaanko nyt turhaa byrokratiaa? Järjestelmät eivät ylläpidä elintarviketurvallisuutta, mutta ammattitaitoinen tarkastaja voi auttaa toimijaa elintarviketurvallisuuden ylläpidossa tai puuttua pakkokeinoin laiminlyönnteihin. Työ tehdään päivittäin yrityksissä ja toimipaikoissa, mitä voidaan parhaiten ohjata neuvonnalla ammattitaitoisten viranomaisten antamana.

[Esimerkki toiselta toimialalta: Eläinten hyvinvointia käsittelevän tutkimuksen väitösläisyydessä kysyttiin voisiko seurantajärjestelmän rakentamisella parantaa eläinten hyvinvointia. Tuore eläinlääketieteen tohtori oli sitä mieltä, että eivät ne lehmät siitä järjestelmästä hyödy vaan niille olennaista ovat paikalliset olosuhteet kuten ruoka, kuivike ja hyvä eläinhoitaja.]

Eviran valvomislaite Oiva raportti koostetaan yksittäisistä havainnoista valvontajakson ajalta. Tällöin raportin tarkastaminen ja mahdollisten väärinkäsitysten korjaaminen arvioon toimijan on puolelta erittäin hankalaa, koska kyseinen tapahtuma saattaa olla yli kuukaudenkin vanha ja laitoksen edustaja ei ole välttämättä ollut paikalla.

Sivu 3, ensimmäinen kappale joka jatkuu edelliseltä sivulta, toinen lause:

Toimijan vastuuta elintarvikkeiden turvallisuudesta korostetaan. ~~Viranomaisvalvonta todentaa, että toimija tuottaa turvallisia elintarvikkeita.~~

Viranomaisvalvonta ei todenna elintarviketurvallisuutta tarkastuksilla. ETL esittää em. viimeisen lauseen muotoilemista uudelleen ja noudattamaan elintarvikelain sanamuotoa ... *Viranomaisvalvonta toteaa, että elintarvike, siitä annettavat tiedot, sen käsittelymenetelmät ja -olosuhteet sekä elintarvikealan toimijan toiminta vastaavat elintarvikemääräyksiä.*

Perustelu: EL 2006 6§ Määritelmät

5) elintarvikevalvonnalla *elintarvikemääräyksiin liittyvää yleistä ohjausta ja neuvontaa sekä valvontatoimenpiteitä, joilla asianomainen viranomainen toteaa, että elintarvike, siitä annettavat tiedot, sen käsittelymenetelmät ja -olosuhteet sekä elintarvikealan toimijan toiminta vastaavat elintarvikemääräyksiä;*

Elintarvikevalvonnassa on sitkeässä käsitys, että valvoja vastaa elintarviketurvallisuudesta. Tämä ei nähdäksemme pidä enää paikkaansa. Sellaista kattavaa valvontaa ei ole mahdollista järjestää, että valvonta yksin turvaisi elintarviketurvallisuuden. Tämän vuoksi lainsäädäntöä on kehitetty niin, että toimija vastaa prosessin aikaisilla toimenpiteillä, omavalvonnalla, HACCP-järjestelmällä, vapaaehtoisilla takaisinvedoilla ym. ja investoinneilla, että elintarvikkeet ovat turvallisia. Toimija vastaa tuoteturvallisuudesta, lainsäädännön noudattamisesta sekä juridisesti, taloudellisesti että sosiaalisesti. Jos jotain sattuu, niin toimija ja kuluttajat siitä kärsivät. Lisäksi toimija voi joutua korvausvastuuseen suhteessa kuluttajiin ja asiakkaisiin.

Valvoja tarkastaa lainmukaisuuden, selvittää poikkeustilanteita ja vastaa tarvittaessa hallinnollisista toimista, mutta viranomaiselle ei koidu yleensä mitään seuraamuksia. Kuluttajan edun turvaaminen on toki keskeistä, mutta se on aina myös toimijan intressi ja toiminnan perusvaatimus kuluttajansuojalain mukaan.

Jos/kun valvoja pohtii mitä tehdä havaitessaan epäkohtia, tulee ensisijaisesti kysyä toimijalta, mihin toimenpiteisiin tämä on aikonut ryhtyä asian korjaamiseksi. Vastuu epäkohdan korjaamisesta on toimijalla.

1.1 Valvontalomakkeet

Mitä lomaketta käytetään kun valvotaan esim. lastenruokien ja äidinmaidonkorvikkeiden tuontia harjoittavia yrityksiä tai varastotiloja?

Entä kunnallisen valvonnan piirissä olevat valmisruokia valmistavat huoneistot?

2 Tarkastettavat asiat ja Oiva-raportin laajuus

Sivu 4, ensimmäinen kappale

Neljän asiakokonaisuuden tarkastaminen ei aina ole mahdollista aina etenkin isompien toimijoiden tarkastuksissa. Tulee olla hyväksytyä, että valvoja tarkastaa tiettyä asiakokonaisuutta kuten pakkausmerkintöjä koko valvontakerran ajan.

ETL ehdottaa lisättäväksi ... *huomioiden kuitenkin toimijan koon tarkastettavan ja asiakokonaisuuden.*

Ensimmäisen kappaleen viimeinen lause *"Kuluttajan tulee saada Oiva-raportista käsitys elintarvikehuoneiston toiminnasta"* ei ole realistinen vaatimus. Pitänee muotoilla lause uudestaan tai jättää pois.

Toiminta elintarviketeollisuusyrityksissä tarkoittaa paljon muutakin kuin elintarvikelain-säädännön noudattamista. Raportti ei kerro mitään tuotteista, henkilökunnan kehittä-misestä, vastuullisuudesta, energiansäästötoimista tai tuotekehityksestä. Tässä luvaa-taan ehkä liian paljon, sillä esimerkiksi Fazer tarkoittaa kuluttajille paljon muutakin kuin valvontatarkastuksella huomioitavia asioita.

3 Yleisiä arvioinnin perusteita

Tämä osio puuttui luonnoksesta.

4 Oivan arviointiohjeet

Sivu 6, toinen kappale: *"Tarkastettavat asiat -kohdassa on kerrottu, mitä tulisi tarkas-taa"*. Tämä oli jo ohjeisiin muutettu *"Tarkastettavia asioita"* (vrt toimijapäivä 1.4.), jotta ohje ohjaisi valitsemaan asioiden joukosta tarkastettavia asioita.

6 Valvojan toimenpiteet ja Oiva-asteikko

Sivu 7, 6.1 Oivallinen

Saadakseen arvosanaksi oivallinen, *"Valvoja toteaa tarkastettavien asioiden olevan lainsäädännön vaatimusten mukaisia."*

Tämä ei pidä aivan kaikilta osin paikkaansa. Oivallinen -arvosanan saadakseen asioiden tulee useasti olla paremmin kuin mitä lainsäädäntö vaatii. Esim. kontaktimateriaa-litarkastuksessa DoC:t saavat olla max. 3 vuotta vanhoja (ja korjattavaa -arvosanan saa, jos useampi DoC on yli kolme vuotta vanha). Lainsäädännössä ei ole mitään ai-
karajoja.

ETL esittää tämän kohdan vielä korjattavaksi.

Sivu 9, kohta Huono:

*"Puutteet elintarvikehuoneiston toiminnassa eivät aina välittömästi vaaranna elintarvi-
keturvallisuutta. Huono-arvosana voidaan kuitenkin antaa tapauksessa, jossa korjat-tava-arvosana on annettu aikaisemmin ja epäkohtia ei ole korjattu annetussa määrä-
ajassa."*

ETL muistuttaa, että arvioinnin yleisperiaate on, että raportin arvosanojen täytyy pe-rustua elintarviketurvallisuuteen, ei toimijan niskurointiin. Näin ollen huono-arvosanaa ei voisi tällaisessa tapauksessa antaa, jos puute ei vaaranna elintarviketurvallisuutta.

6.2 Uusintatarkastus (sivu 9)

Uusintatarkastuksen tekeminen mahdollisimman nopeasti on joskus tärkeää toimijalle. Tällöin valvojalla tulisi olla mahdollista käydä myös nopealla yhden kohdan tarkastus-käynnillä.

ETL ehdottaa, että uusintatarkastuksella voi tarkastaa 1-4 asiakokonaisuutta. Joustavuus on hyvä asia puolin ja toisin. 10 päivän määräaika on hyvä uusintatarkastukselle.

(Tämän osion tekstissä vaikuttaisi olevan hieman päällekkäisyyttä.)

7 Oiva-raportti ja tarkastuskertomus

7.1 Yleistä raportoinnista

ETL ehdottaa lisättäväksi alkuun, että...

Valvojan suullinen palaute tarkastuksesta toimijalle on tärkeä. Tarkastuksen jälkeen toimijalle tai toimijan edustajalle on kerrottava paikan päällä mitä havaintoja tarkastuksessa on tehty, mitä havaittu, missä ja millä arvosanoin ne on arvioitu. Valvojan tulee myös kertoa, jos jotkut asiat vaativat vielä tulkintaa toisen valvojan kanssa. Myös jatkotoimet raportin kirjoittamisesta, lähettämisestä ja muista toimista tulee käydä läpi. Tässä vaiheessa voi antaa myös ohjausta ja neuvontaa miten toimija voi vielä kehittää omaa toimintaansa.

7.2 Raporttien tekeminen

Valvontaraportit ovat määrällisesti merkittävin osa Eviran julkista viestintää ja globaalisti netistä luettavissa.

On kapea-alaista sekä naivia ajatella, että kun valvontatulokset julkaistaan internetissä, niin ne ovat vain kuluttajan nähtävillä. Internet on julkinen kanava. Valvontaraportti on verrattavissa toimijan toiminnasta kertovaan julkiseen tiedotteeseen. Niihin voidaan twiitata tai kopioida ja välittää tiedoksi linkkejä sähköpostilla. Myös elintarvikkeita ostavat kauppakumppanit, kilpailijat tai media voivat seurata julkisia tuloksia ja saada tietoa yrityksen toiminnasta.

Esim. ”selittää kuluttajalle” (sivu 10 viimeinen rivi) tuleekin korvata sanoilla ”selittää julkisuudelle”. Tai sivulla 11, toinen kappale ”siirtyy Oiva-raporttiin kuluttajien nähtävillä” tulee muuttaa muotoon ”siirtyy Oiva-raporttiin julkisesti nähtävillä” Ja vielä sivu 11, kolmas kappale ” Oiva-raporttiin kuluttajan nähtävillä” tulee muuttaa muotoon ”Oiva-raporttiin julkisesti näkyville”.

7.3 Oiva-huomio

Sivu 11, 7. kolmas kappale

”Oiva-huomion voi periaatteessa rakentaa sanan epäkohdan ympärille + esimerkit”

Valvontakäynneillä löytyy varmasti aina myös jotain positiivista sanottavaa toimijasta tai tarkastetuista asiakokonaisuuksista. Pienikin positiivinen palaute voi kannustaa toimijaa vielä parempiin suorituksiin. Lienee päivänselvää myös elintarvikevalvonnassa, että hyvää palautetta tarvitaan vähintään yhtä paljon kuin negatiivista.

Nykytilanne, jossa Eviran viestintä perustuu epäkohtiin, ei ole elintarvikeketjun toimijoiden eikä valvojienkaan etu. Koko elintarvikeala kärsii tästä käytännöstä.

ETL ehdottaa, että valvojille laaditaan myös muutama myönteistä palautetta antava Oiva-huomio. Esimerkiksi seuraavaan tapaan:

- Siistit tuotantotilat.
- Elintarvikkeiden valmistus hygieenistä ja säädösten mukaista.
- Tuotantohygienia kunnossa.
- Ammattitaitoista ja osaavaa henkilökuntaa.
- Työvaatteet siistit.

- Omavalvonta toimii hyvin.
- Tuoteturvallisuusasiat hyvin hallinnassa.
- Talousveden puhtausseurannat kunnossa.
- Hyvin laadittu ja toimiva omavalvonta.
- Pakkausmerkinnöissä ei huomautettavaa.
- Elintarvikkeiden lämpötilahallinta asianmukaista.
- Myynti ja tarjoilu hoidettu asianmukaisesti.
- Elintarvikkeiden koostumus kunnossa.
- Lisäaineiden käyttö asianmukaista.
- Takaisvetosuunnitelmat kunnossa.
- Jäljitettävyyssasiat kunnossa.
- Keskusteltu hyvässä hengessä kehittämiskohteista.
- Siivousvälinevarasto siisti ja välineet kunnossa.
- Oivallista toimintaa, turvalliset elintarvikkeet.
- Hyvää toimintaa, perusasiat kunnossa, turvalliset elintarvikkeet.
- Pientä korjattavaa, joiden korjaamisesta sovittu. Tulen uusintatarkastukselle.
- Isompia epäkohtia, joiden korjaamiselle sovittu määräaika. Toiminnassa kehitettävää. Tulen uusintatarkastukselle.
- Epäkohdat korjattu kuntoon. Hyvä. Hyvää toimintaa.
- Sorry, ryhdytty pakkotoimiin. Tilannetta korjataan. Tulen uusintatarkastukselle.

8 Valvontatietojen julkistaminen

Elintarvikelaissa valvontaraportin julkaisuvelvoite on toimijalla (ovenpieleen) ja aluehallintovirastolla. Eviran nyt lausunnolla olevan ohjeen mukaan valvontaraporttien julkaiseminen ja julkisuuteen saattaminen on jo melko massiivista. Nyt raportti tulee olla

- oven pielessä
- aluehallintovirastossa (?)
- Oivahymy.fi –sivutolla internetissä Eviran ylläpitämänä
- yrityksen kotisivuilla
- nettimarkkinointisivuilla

Mitä järjestelmän ylläpito- ja valvontakulut tulevat olemaan vuositasolla? Hyödyt? Mistä budjetista kulut katetaan? Toivottavasti elinkeinoa ei laskuteta tästä.

8.2 Oivareportin julkistaminen yrityksen omilla internetsivuilla

Sivu 13, viides kappale

”Internet-sivulla tulee näkyä kolmen viimeisimmän tarkastuksen Oiva-raportit.”

ETL vastustaa tätä määräehdotusta.

Yhdestä raportista näkyy edellisen tarkastuksen yleisarvosana.

On hyvä asia, että raporttia ei välttämättä tarvitse tallentaa yrityksen sivustolle, vaan pelkkä linkki riittää Oiva tuloksiin.

Kyseenalaistamme Oiva-raportin liittämisen nettisivuille.

Esim. jos on tarkastettu useita toimintoja saman toimijan toimipisteessä esim. ruokala, tuottajamyymälä ja tuotantotilat. Mikä näistä laitetaan julkisuuteen?

Jos yritys markkinoi tuotteitaan nettisivustojen avulla, tulee ohjeen mukaan sieltä löytyä etusivulta linkki Oiva-hymy sivuun. Etusivu on aika kova vaatimus nykyaikaisilla nettisivuilla, joissa etusivu muodostuu vain kuvasta ja linkitys varsinaisille asiasivuille on pudotusvalikon takana. Yritysten etusivujen visuaalisuutta ei ole perusteltua pilata Oivan logolla.

Nettisivujen muutokset aiheuttavat kustannuksia yrityksille. Meneillään oleva pilottijakso on hyvä ja tärkeä sisäänajovaihe yrityksille mm. näiden muutosten toteuttamiseen. Nettisivujen toteuttamiselle saatetaan tarvita siirtymäaika.

9 Virheellinen Oiva-raportti

"Eviran tehtäviin ei kuulu näkemyserojen ratkaiseminen yksittäisissä elintarvikealan toimijan ja elintarvikevalvontaviranomaisen välisissä ristiriitatilanteissa, mutta Eviran tietoon tulleet palautteet otetaan huomioon kunnallisen elintarvikevalvonnan ohjauksen yhteydessä."

Kenen velvollisuuksiin kuuluu näkemyserojen selvittäminen, jos ei Eviralle?

"Jos valvoja on tarkastuksen yhteydessä todennut tarpeen hallinnollisten pakkokeinojen käyttämiseen, elintarvikealan toimija saa ilmaista kantansa ensin asianosaista hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti kuultaessa ja myöhemmin muutoksenhaun yhteydessä."

Valvontatietoja ei varmaankaan julkaista ennen kuin asia on selvä ja toimijaa on kuultu? Se ei tästä kohdasta selviä.

Kehitysehdotuksia

- Valvontatuloksen muodostumistapa
- Julkisen viestinnän kokonaisuuden ja sen tuomien riskien tiedostaminen
- Mallilista myönteisistä Oiva-huomioista tarvitaan
- Eviran tulee palauttaa valvojille lakisääteinen velvoite neuvoa ja ohjata toimijoita. Oiva-ohjeisiin tulee kirjoittaa, että valvojan velvollisuus on neuvoa ja opastaa toimijaa valvontakäynnin yhteydessä
- Elintarvikealan myönteisistä asioista viestiminen

Kiitos merkittävästä panostuksestanne elintarvikevalvonnan kehittämiseksi.

Elintarviketurvallisuus koostuu eri toimijoiden yhteistyöstä. Kaikkien työ elintarvikeketjussa on merkityksellistä ja jokainen yritys on arvokas työnantaja. Elintarvikkeita jalostava teollisuus on Suomessa tärkeä teollisuudenala, joka jalostaa kotimaisia alkutuotannon raaka-aineita, tarjoaa työtä suomalaisille ja valmistaa kotimaisia turvallisia elintarvikkeita kuluttajille. Jos kotimainen jalostava teollisuus ei toimita elintarvikkeita kauppaan, niin hyllyt täyttyvät tuontituotteilla. Meille kaikille on tärkeää, että kuluttajat luottavat suomalaiseen elintarvikeketjuun.

Kunnioitavasti

ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITTO ry

Marleena Tanhuanpää
Johtaja